

Funerair erfgoed?

Brandend actueel in elke gemeente!

Funerair erfgoed

INTRO
cultuur & media

Funerair erfgoed? Stof tot nadenken!

Geschiedenis wordt op een begraafplaats verteld vanuit een andere invalshoek. Wie er rondwandelt, herkent niet alleen namen en gezichten, maar werpt – vaak onbewust – ook een blik op de vele aspecten en veranderingen in onze Vlaamse funeraire cultuur. IJveren voor het behoud van funeraire parels, is dus ook stilstaan bij de manier waarop wij en onze voorgangers omgaan en omgingen met de dood.

Aangezien funerair erfgoed een verhaal brengt over mensen en de omgang met de dood in hun samenleving, verdient dit bijzondere erfgoed een sterke maatschappelijke gedragenheid. Het gaat immers over de herdenking van mensen die allen deel uitmaakten van de (lokale) gemeenschap; bijgevolg mag funerair erfgoed niet alleen het verhaal worden van een overheid die nadenkt over de toekomst van de dood.

Om deze maatschappelijke gedragenheid op gang te trekken moet er naast inventarisatie ook gedacht worden aan beleids- en publieksbegeleiding. Alleen zo kunnen we mensen uit alle hoeken bij dit grote en erg existentiële verhaal betrekken.

Sinds de komst van de nieuwe Vlaamse decreten betreffende de organisatie van begraafplaatsen en de regelingen van lijkbezorging in 2004, is immers de visie op funerair erfgoed in Vlaanderen ook van overheidswege sterk bijgesteld. De decreten regelen niet alleen het onderhoud, duur en einde van de concessie, maar laten ook de weg open om op gemeentelijk niveau mee na te denken over de verschillende mogelijkheden voor het bewaren van grafmonumenten.

In het kader van dit decreet zijn heel wat gemeenten op zoek naar externe ondersteuning voor de opmaak van een lijst van grafmonumenten van lokaal historisch belang en voor het verder ontwikkelen van een maatschappelijk draagvlak.

Graag stellen wij ons even aan u voor, vanuit onze professionele passie voor funerair erfgoed.

Behouden en Bewaren? Een ruim spectrum aan mogelijkheden

In samenspraak met de gemeentelijke overheid wordt een plan van aanpak vastgelegd, samen met criteria voor de graven die in aanmerking komen voor inventarisatie. Daarbij zijn mogelijke uitgangspunten: de ouderdom van graven, het al dan niet voorkomen op een lijst van te ruimen graven en/of vervallen concessies. Dit om historisch onderzoek te garanderen en te komen tot het samenstellen van een lijst met graven die bewaard dienen te worden (de zgn. bewaarlijst van lokaal funerair erfgoed).

Elk graf dat in aanmerking komt krijgt een digitale fiche. Voor de inventarisatie van de individuele graven wordt gebruik gemaakt van een inventarisfiche.

Elk project wordt onderverdeeld in meerdere fasen die telkens voortbouwen op de voorgaande(n). Tot de mogelijkheden behoren onder meer:

Historisch en kunsthistorisch:

Onderzoek naar bestaande informatiebronnen: voornamelijk archief- en literatuuronderzoek en bevragen van andere bronnen

Onderzoek grafmonumenten op begraafplaats niveau, waardoor vergelijking mogelijk is op lokaal en regionaal niveau

Onderzoek naar kunsthistorische waarde van de aanwezige grafmonumenten met aandacht voor symbolen, ontwerpers en uitvoerders, materiaalkeuzes, stijlverschillen en –trends, evolutie van begraven in de gemeente

Stroomlijnen met eventuele eerdere initiatieven op het vlak van funerair erfgoed binnen de gemeente

Beleidsadvies

Opmaak plan van aanpak, tijdspad, prioriteitenlijst

Beleidsadvies met oog voor de lokale situatie

Begeleiden van werkgroepen, vrijwilligers, bestuursmedewerkers en andere deelnemende personen of organisaties

Opmaak van rapporten en deelverslagen voor beleid en burgers

Integratie van inventarisatiedata in informaticatoepassingen van de gemeente (Dienst Bevolking/Burgerlijke Stand)

Beleidsmatige tips ivm. behoud van funerair erfgoed (peterschap, hergebruik, lapidarium, reiniging en herstellingen ...)

Inventarisatie

Inventarisatie van grafmonumenten, met opmaak graffiches volgens bestaande en aangepaste methodieken, opmaak en beheer database

Opmaak van foto-inventaris met vaste principes

Digitalisering van alle gegevens

Publieksgerichte acties

Funeraire wandeling voor divers publiek

Vormingen en lezingen ivm. funerair erfgoed (geschiedenis van dood en begraven bij ons en wereldwijd, wetgeving en veranderende gewoonten, symbolen en tradities, beroemde begraafplaatsen, lokale merkwaardigheden...)

Organisatie van tentoonstellingen rond lokaal funerair erfgoed, in samenwerking met lokale actoren

Enkele recente referenties

Lopende en afgeronde projecten en samenwerkingen

Inventarisatie funerair erfgoed op de begraafplaatsen te Heist-op-den-Berg

Inventarisatie van funerair erfgoed op de begraafplaatsen te Sint-Katelijne Waver

Begeleiding funeraire werkgroep te Putte

Begeleiding van begraafplaatswandelingen

2009 Putte (OMD en OMD junior)

2010 Putte (Week van de Begraafplaatsen)

2010 Peulis (Putte) (Erfgoeddag en Erfgoeddag Junior)

2010 Grasheide (Putte) (OMD en OMD Junior)

2011 Beerzel (Putte) (Week van de Begraafplaatsen)

2011 Onze-Lieve-Vrouw-Waver (Sint-Katelijne-Waver) (Week van de Begraafplaatsen)

2011 Elzestraat (Sint-Katelijne-Waver) (Week van de Begraafplaatsen)

2012 Pasbrug (Sint-Katelijne-Waver) (Week van de Begraafplaatsen)

2013 Centrum (Sint-Katelijne-Waver) (Week van de Begraafplaatsen)

2012 Tereken (Sint-Niklaas)

2013 Heist-op-den-Berg (diverse locaties) (Week van de Begraafplaatsen)

2013 Centrum (Sint-Katelijne-Waver) (Week van de Begraafplaatsen)

2013 Elzestraat SKW Elzestraat (Mechelen/SKW)

Dit gebeurde onder meer in het kader van Erfgoeddagen, Open Monumentendagen, Allerheiligen, de Europese Week van de Begraafplaatsen, Open kerkendagen en tentoonstellingen.

Tentoonstellingen en publicaties

Tamara Ingels was programmacoördinator voor enkele bijzondere funeraire tentoonstellingen en publicaties

R.I.P. Zij Rust(t)en in Putte. Een tentoonstelling over regionale uitvaartgeschiedenis (2012, uitgave Davidsfonds Grasheide-Putte-Peulis)

Van kerkhof tot Begraafplaats. De dodenakkers van Putte, Beerzel, Grasheide en Peulis (2011, uitgave Gemeente Putte)

R.I.G. Zij Rust(t)en in Grasheide. Een tentoonstelling over regionale uitvaartgeschiedenis (2010, uitgave Davidsfonds Grasheide-Putte-Peulis)

Lezingen, workshops en vormingen

Het erfgoed van de dood. Funerair erfgoed tot de 21ste eeuw

4 lessen, mogelijk met bezoek aan een nabijgelegen begraafplaats.

Geschiedenis van de dood, wetgeving, symbolentaal en bijzondere themata.

Deze cursus/workshop is ook boeiend **voor gemeentebesturen**, **erfgoedwerkers**, **gidsen**, ... die meer willen te weten komen over de mogelijkheden van funerair erfgoed!

Funerair erfgoed. Een dooie boel?

Een lezing over het belang van funerair erfgoed: geschiedenis van de dodenzorg en het funerair erfgoed, symboliek, zorg voor funerair erfgoed, wetgeving, enz. Deze lezing is gericht op het brede publiek dat meer te weten wil komen over funerair erfgoed.

Funerair erfgoed: een handreiking voor publieksbegeleiding

Incentive voor gidsen en kandidaat gidsen die zich willen voorbereiden op rondleiden in een funeraire context

Rondleidingen: Funerair erfgoed, ook in jouw dorp!

Regelmatig begeleidt Tamara Ingels nieuwe begraafplaatswandelingen.

Wie zijn wij?

Dr. Tamara Ingels

Tamara Ingels is doctor in de Kunstwetenschappen en Archeologie en is als onderwijsprofessor verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel. Ze geeft als zelfstandig docent ook regelmatig lezingen en vormingen in het brede veld van kunst, cultuur en erfgoed.

Haar specialisaties – op het domein van beeldende kunst en spiritualiteit – vertalen zich ook in de studie van kerkhoven, begraafplaatsen en begrafeniscultuur. Naast de inventarisatieopdrachten van funerair erfgoed in Sint-Katelijne-Waver en Heist-op-den-Berg is ze ook betrokken bij de werkgroep funerair erfgoed in de gemeente Putte. Daar werkte ze in samenwerking met lokale verenigingen en het gemeentebestuur ook publicaties en tentoonstellingen uit rond de geschiedenis van de kerkhoven en begraafplaatsen in de gemeente. Ze begeleidt regelmatig kerkhof- en begraafplaatswandelingen voor een ruim publiek en specifieke doelgroepen.

Als externe expert was ze als co-curator betrokken bij de inrichting van de presentatie leven en dood (sjamanisme) in het MAS (Museum aan de Stroom) te Antwerpen. Daar geeft ze regelmatig rondleidingen binnen het thema leven en dood.

Ir. Arne Troffaes

Arne Troffaes is Burgerlijk Elektrotechnisch Ingenieur - telecom. Hij specialiseerde zich in de digitalisatie van audiovisueel materiaal en Media Asset Management. Hij heeft ervaring met custom built database interfaces en webdesign.

Voor beleidsmatige vraagstukken doet Intro Cultuur en Media mogelijk beroep op erfgoedconsulent Patrick Van den Nieuwenhof

Patrick Van den Nieuwenhof

Archivaris – erfgoedonderzoeker

Na enkele jaren gewerkt te hebben als archivaris voor onder andere de Koning Boudewijnstichting en de Vrije Universiteit Brussel, specialiseerde Patrick Van den Nieuwenhof zich verder in de ruime erfgoedzorg. Belangrijkste aandachtspunten in de uitgevoerde opdrachten zijn: beleid / registratie / inventarisatie en behoud / beheer van erfgoed.

INTRO Cultuur en Media

Schrieksesteenweg 113

2580 Putte

T: 0478/222.666

E: info@intro-cultuur.be

BTW-nummer: BE 0820134109